

Agnieszka Biały

Zakład Historii Książki i Bibliotek
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: agabialy@gmail.com

Warsztaty introligatorskie „Pierwsza pomoc w bibliotece, czyli naprawy oprawki” (Warszawa, 22 marca 2018 r.)

22 marca 2018 r. w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. KEN w Warszawie odbyły się warsztaty introligatorskie dla bibliotekarzy „Pierwsza pomoc w bibliotece, czyli naprawy oprawki”, zorganizowane we współpracy ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich (dalej: SBP)¹. Inicjatorką szkolenia oraz prowadzącą część teoretyczną i praktyczną była Agnieszka Biały. Zebranych przywitała Anna Grzczyńska, dyrektor Biura Zarządu Głównego SBP, informując przybyłych o podjętej współpracy pomiędzy organizacją a A. Biały z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, w celu szerzenia wiedzy i umiejętności w zakresie ochrony zbiorów bibliotecznych.

Szkolenie skierowane było do bibliotekarzy pracujących z książką udostępnianą masowo, zwłaszcza tych, którzy w strukturach organizacyjnych macierzystej placówki nie mają możliwości oddania uszkodzonych obiektów do pracowni introligatorskiej lub konserwatorskiej. W warsztatach wzięły udział 33 osoby z różnych województw – przedstawiciele bibliotek: akademickich, szkolnych, instytucjonalnych (np. polskiego radia), specjalistycznych oraz filii miejskich bibliotek publicz-

¹ Warszawski wariant szkolenia dla SBP nie był pierwszy. We wrześniu 2017 r. program warsztatów introligatorskich „Pierwsza pomoc w bibliotece, czyli naprawy oprawki” był realizowany w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Tychach.

nych. Zainteresowanie przerosło oczekiwania organizatorów, niemniej postanowiono przyjąć na szkolenie wszystkich chętnych.

Ideą szkolenia było przekazanie uczestnikom informacji dotyczących przechowywania zbiorów bibliotecznych w świetle przepisów i zaleceń normatywnych odnoszących się do podejmowanych zagadnień. Ważnym aspektem kursu stało się nakreślenie obszaru dobrych nawyków zarówno bibliotekarza, jak i czytelnika oraz propagowanie zasad jakości przechowywania, ustawiania, zdejmowania czy nawet otwierania poszczególnych egzemplarzy. Ponadto przekazanie wiedzy na temat budowy opraw książkowych, elementów składowych okładki i potencjalnych uszkodzeń powstających w ich strukturze, praktycznych umiejętności w zakresie napraw, tak aby nie powstały dalsze uszkodzenia w obiektach, a zarazem aby egzemplarze długo służyły czytelnikom. Kursanci mieli również poznać materiały przydatne do reperacji.

Program szkolenia obejmował część teoretyczną i praktyczną.

Część teoretyczna dotyczyła następujących zagadnień:

- prewencyjne działania ochronne, o czym mówią przepisy IFLA w kontekście przechowywania oraz układania książek na półkach, jak zdejmować książkę z półki, aby nie powodować uszkodzeń – zdrowe nawyki bibliotekarza i czytelnika;
- morfologia książki – świadome dostrzeganie materiałów, z jakich wykonana jest książka, pozwala określić wytrzymałość, a tym samym użyteczność danego obiektu, już na etapie zakupu można wyeliminować wadliwy konstrukcyjnie egzemplarz;
- formy opraw książkowych na przykładzie obiektów, w potocznym nazewnictwie okładki dzielimy na twarde i miękkie – czy to nie za mało?

W części praktycznej przewidziano następujące kwestie i działania:

- uszkodzenie książki – najczęściej występujące uszkodzenia bloku książkowego, okładki, analiza przykładowych egzemplarzy;
- co zrobić z uszkodzeniami – obszar działań bibliotekarza, przypadki, w których oddajemy obiekt w ręce introligatora/konserwatora;
- materiały przydatne do reperacji – apteczka w bibliotece? co warto mieć pod ręką, czyli przydatne narzędzia, które ułatwią naprawę;
- praca na materiałach – czyszczenie zabrudzeń na papierze, naprawa przedarć papieru, naprawa wyklejki, wzmocnienie okładki;
- sygnowanie egzemplarza – pieczęcie i wszechobecne naklejki, jak naklejać i jak usuwać? taśma klejąca – zmora przeszłości.

Więcej czasu zajęło przekazanie wiedzy na temat ogólnego postrzegania magazynów, zbiorów bibliotecznych i książek w aspekcie holistycznym: począwszy od przechowywania na półkach, przez utrzy-

manie właściwych warunków temperatury i wilgotności powietrza, po określenie przyczyn uszkodzeń i omówienie działań prewencyjnych zapobiegających ich powstawaniu, czemu miały służyć właśnie dobre nawyki. Uczestnicy, poza wiedzą w formie wykładu uzupełnionego prezentacją multimedialną, otrzymali konspekt zawierający informacje normatywne, formalnoprawne, jako wsparcie w prowadzeniu polityki ochrony zbiorów w bibliotekach, oraz materiały ilustracyjne, obrazujące poszczególne struktury oprawy. Ponadto wykaz praktycznych narzędzi i materiałów przydatnych do reperacji – zawartość apteczki. Część praktyczna, z racji liczebności uczestników, przybrała charakter pokazu. Prowadząca krok po kroku realizowała poszczególne naprawy: nakreślając pole działania, ustalając powód uszkodzenia oraz prezentując dobór materiałów i technik naprawczych. Następnie uczestnicy mogli dokonać reperacji bądź zabezpieczeń na przywiezionych przez siebie egzemplarzach bibliotecznych. Było to cenne doświadczenie, gdyż obiekty te obrazowały najczęściej występujące uszkodzenia czy wady w oprawie. Dzięki temu możliwe stało się dokonanie przeglądu problemów, z jakimi borykają się bibliotekarze (np. pęknięcie wyklejki w przegubie czy rozklejenie bloku kartkowego i wypadnięcie z okładki).

Krótki czas przeznaczony na szkolenie sprawił, że pozostawiło ono niedosyt. Dotyczyło to zwłaszcza działań praktycznych – taki głos wyrazili uczestnicy w przeprowadzonej na zakończenie ankiecie. Obszar działań w ramach ochrony zbiorów bibliotecznych, z uwzględnieniem umiejętności praktycznych, w tym podstawowych kompetencji introligatorskich, jest nadal szeroki. Nie sprzyja temu fakt, iż introligatorstwo to ginące rzemiosło, nie sprzyja też brak edukacji w zakresie praktyk introligatorskich. Obiektywnie oceniając środowisko, warto w tym miejscu wspomnieć o inicjatywie Biblioteki Narodowej w Warszawie, polegającej na uruchomieniu podobnego kursu. Także środowisko konserwatorów otwarte jest na realizację prac naprawczych. Przywołując w tym miejscu zasadę z przysięgi Hipokratesa: *Primum non nocere*, dbajmy o zachowanie dziedzictwa intelektualnego i kulturowego, z pełnią troski wobec wdzięcznego przyjaciela, jakim jest książka.

Tekst wpłynął do redakcji 25 maja 2018 r.